

Ohrozenie budúcnosti kultúry v regiónoch Slovenska - Prešov

Prešovská nezriadovaná kultúra a primátor mesta Prešov František Ol'ha sa pridávajú k podpore kultúrnej obce, ktorá naprieč celým Slovenskom vyjadruje nesúhlas s pripravovanými zmenami v štruktúre podpory v rámci Fondu na podporu umenia (FPU) pre rok 2026. Prešovský primátor sa tak stal ďalším signatárom výzvy na verejné prerokovanie Štruktúry podpornej činnosti FPU, ktorú na tlačových brífingoch prezentovali všetci zapojení v rovnaký deň po celom Slovensku. Jednotne žiadajú zastavenie deštrukcie kultúry v našej krajine. Aj Prešov sa pripája k ďalším obciam, mestám a samosprávnym krajom, ktoré vyjadrili veľké znepokojenie nad plánmi Ministerstva kultúry SR a Rady Fondu na podporu umenia na zmenu štruktúry podpory umenia na rok 2025. Z uniknutej verzie pripravovanej štruktúry vyplýva, že Rada FPU chce v budúcom roku vylúčiť z podpory celé segmenty kultúry (napr. podpora kultúrnych centier, podpora výskumu, podpora digitálnych hier) a ďalším plánuje podporu výrazne znížiť. Pre kultúru na celom území Slovenska to bude dramatická rana, z ktorej sa mnohé oblasti kultúry už nespamätajú. Na spoločnom stretnutí s prešovským primátorom hovorili o možných dopadoch aj programový riaditeľia jedných z najväčších centier nezávislej kultúry v Prešove - Wave a Christiania. „S hrôzou v najbližších dňoch alebo týždňoch očakávame, že Rada FPU tajne a neodborne schváli novú programovú štruktúru podpory umenia na rok 2026. Je to absolútne nedemokratický spôsob, z ktorého chcú postupne urobiť bežnú prax a na ktorý chcú, aby sme si začali zvykať. Čo je ale najhoršie, táto zmena predstavuje deštrukciu zhruba 10 rokov práce na logickej a na základe potrieb vyskladanej štruktúry pomoci. Zároveň to bude mať za následok zničenie dlhoročnej práce kultúrnych stredísk, akými sú aj Wave a Christiania v Prešove, kde sa roky budoval tím, technické zabezpečenie, kde sa budovala komunita a rôzne formáty podujatí. Verejnosť si dopady zrejme všimne až na budúci rok, keď bude programová štruktúra kultúrnych centier okresaná na minimum a ceny lístkov na podujatia budú niekoľkonásobne vyššie. Po cove to spôsobí ďalšiu vlnu rozpadu personálnych tímov kultúrnych centier, zastaví sa obnova a udržiavanie technickej infraštruktúry centier a naruší sa kontinuita a profesionalita každoročne vyskladávanej programovej štruktúry,“ povedal počas štvrtkového vyhlásenia programový riaditeľ Wave - centra nezávislej kultúry Vladimír Moško. K vyhláseniu sa pridal aj prevádzkovateľ centra nezávislej kultúry Christiania, ktoré taktiež v Prešove pôsobí už dlhé roky. „Potrebujeme si na rovnu povedať, že takáto zmena štruktúry podpory nebude znamenať iba úbytok kultúrnych podujatí, ktoré realizujeme. My sme príspevky nevyužívali iba na podujatia. Sú to prostriedky, ktoré nám dokázali v týchto centrách udržať ľudí, cez technikov, dramaturgov, marketérov... Bez tejto finančnej podpory by to všetko museli robiť za absolútne nedôstojné peňažné čiastky, ktoré by nepredstavovali ani minimálnu mzdu. Príspevky z FPU nám dokázali prekonať obrovský nárast nákladov v podobe energií a nájmov, teda sú to aj základné výdavky na prežitie našich kultúrnych centier. Tu sa už nerozprávame iba o zániku kultúrnej ponuky, ale aj o zániku komunitných miest, kde sme svoje priestory ponúkali aj množstvu umelcov a formátom, ktoré by bez možnosti realizovať sa u nás nenašli podporu v iných podnikoch alebo inštitúciách. Zaniknú s tým aj miesta, kde jednoducho Prešovčania radi chodili a chodia,“ doplnil vo vyhlásení za nezávislú kultúru v Prešove aj dramaturg podniku Christiania Ján Šmajda. Proti zámeru Rady FPU sa postavila široká verejnosť reprezentovaná zástupcami samospráv, strešných kultúrnych organizácií aj akademického prostredia. 19. augusta 2025 spoločne formulovali výzvu predsedovi Rady FPU na okamžité zastavenie prijímania zmien v štruktúre podpory a na otvorenie odbornej diskusie o tejto otázke. Otvorený list smeroval predsedovi rady Matúšovi Ol'hovi a ministerke kultúry SR Martine Šimkovičovej. Na vedomie aj členom a členkám výboru pre kultúru a médiá v NR SR, prezidentovi aj premiérovi SR. K otvorenej výzve sa však doposiaľ ani ministerka kultúry, ani predseda Rady FPU nevyjadrili. K samosprávam, ktoré výzvu otvorene podporili, patrí aj mesto Prešov a jeho primátor František Ol'ha. „Prešov je mesto, ktoré má kultúru vo svojej DNA. Ako samospráva sa snažíme nefokusovať iba na takzvanú zriadovanú kultúru, ale aj na tú nezávislú, nezriadovanú kultúru, pretože je obrovskou súčasťou našej celkovej identity a tvorí značnú časť kultúrnej ponuky nielen pre Prešovčanov. Plány Rady FPU a Ministerstva kultúry sú pre túto oblasť kultúry likvidačné. Dopady však nepocítia iba kultúrne subjekty, pocítíme to my všetci, pre ktorých to tieto centrá robia. Kultúrna ponuka sa aj v Prešove týmto rozhodnutím dramaticky zníži a zredukuje sa na to, čo neodbornými rozhodnutiami ministerstvo vyberie pre obyvateľov regiónov – teda, čo je podľa nich kultúrne, na čo by sme sa podľa ich názoru mali pozerieť a čo by sme mali počúvať. Znie to ako zlý scenár dystopického filmu, kde dochádza k postupnému umlčaniu každého, kto má iný názor ako ministerka kultúry. Je to tragický prípad dnešnej doby a vnímania kultúry zo strany ľudí, ktorí za to kultúrne považujú iba úzky

výber umenia obmedzený ich vlastným vkusom. Aj to je síce názor, ktorý viem rešpektovať, ale je pre mňa absolútne nezlučiteľný s funkciou ministerky kultúry alebo predsedu Rady FPU,“ uviedol na podporu nezávislej kultúry v Prešove jeho primátor František Olša. Dodal, že za nešťastnú považuje aj súčasnú argumentáciu predsedu Rady FPU o merateľných ukazovateľoch pre kultúru, podľa ktorej by to mala byť práve návštevnosť podujatí. „Ak má byť jediným kritériom to, koľkokrát sa na podujatí otočí turniket pri vstupe, sme na nezvratnej ceste devalvovania umenia a kultúry na Slovensku. Umenie a kultúru nemôžeme začať prerátavať na kusy. To je asi také, ako keby sme na školách uzatvorili odbory, na ktoré sa nehlási až tak veľa ľudí. Áno, nehlási, nie sú pre každého, ale aj jadrových fyzikov, kybernetikov, astrofyzikov a ďalšie veľmi špecifické odbory tu jednoducho potrebujeme. Preto, ak chceme byť vzdelaný národ, musíme investovať do školstva ako celku, nielen do populárnych odborov a ak chceme byť národ kultúrny, nemôžeme investovať iba do podujatí, kde príde najviac ľudí. Kvalita umenia a kultúry sa jednoducho nedá merať počtom predaných lístkov,“ uzavrel primátor. Platformy Otvorená kultúra a Anténa - sieť pre nezávislú kultúru uvádzajú viaceré čísla, podľa ktorých sa Ministerstvo kultúry SR chystá zrušiť programy, ktoré rozdeľovali 6,5 až 7,5 milióna eur ročne. O podporu podľa týchto platforiem môže prísť približne 1000 žiadateľov ročne. Polovicu z nich by mali tvoriť krajské organizácie, mestá a obce. O dôležitý zdroj príjmu takto môžu prísť divadlá, galérie, knižnice, múzeá, kultúrne centrá, ale aj folklórne festivaly, výskum či vývoj digitálnych hier. Signatári výzvy, ako aj množstvo kultúrnych subjektov z celého Slovenska, akademické, vedecké, kultúrne inštitúcie a samosprávy, vyzvali hromadne vo štvrtok 4.9.2025 Ministerstvo kultúry SR aj Fond na podporu umenia, aby zastavili prípravu novej štruktúry podpornej činnosti a nehlasovali za návrh jej novej podoby, pokiaľ nepríde k prerokovaniu tak zásadného materiálu so všetkými dotknutými stranami - samosprávy, žiadatelia, akademický sektor, odborní zamestnanci fondu a pod.